

dr inż. arch. Agnieszka Kurkowska
Instytut Wzornictwa Politechniki Koszalińskiej

*najważniejsza w architekturze jest prawda
ziemia z której rośnie
WZORCE z których czerpie
poszukiwanie w formach, ich DIALOGU ze światłem i cieniem
dlatego: ważne są próby i intuicja w kreacji
przestrzeń oddziałuje przez budynki
chowa swoje dźwięki w zakamarkach murów
zostawia ślady zapachu na tynku
oswaja go dla siebie, a my: czujemy się bezpieczni
wszystko co nowe otoczenie oswaja
dźwięk uczy się penetrować nowe struktury
nasz wzrok początkowo zdziwiony
oswaja nową inność
tworzy nowy obraz dla naszych zmysłów
a sukcesem jest AKCEPTACJA*

Wzornictwo regionalne jako źródło inspiracji we współczesnym projektowaniu architektonicznym

Wprowadzenie

Na obszarze Polski północnej spotkać można dobrze zachowane przykłady wzornictwa regionalnego, wywodzącego się z lokalnych tradycji wykształconych w kulturze zamieszkujących tu przez wiele wieków społeczności. Regionem badanym przeze mnie i zarazem, z powodu zamieszkiwania, mi najbliższym jest region Kaszub. Kaszuby historycznie zajmują obszar w pionowym pasie od morza (na zachód od półwyspu helskiego)

po Bory Tucholskie i wydzielamy w nim podobszary zróżnicowane nieznacznie pod względem kulturowym (Pas Nadmorski, Kaszuby Północne, Kaszuby Środkowe, Kaszuby Zachodnie i Kaszuby Południowe). Budownictwo regionalne na Kaszubach posiada bogate wielowiekowe tradycje. Niestety po 1945 roku, a szczególnie po 1970¹ zaobserwować można zanik budownictwa tradycyjnego, ludowego (powstającego bez udziału architekta). Jednak do tego czasu obserwować można dużą różnorodność form i wielość rozwiązań rozplanowania wewnętrznego domu mieszkalnego, pomimo poruszania się w pewnych modułach przestrzennych (Sadkowski 2001:37). Pojedyncze obiekty lub pewne ich zgrupowania znajdujące się w rękach prywatnych wciąż można odnaleźć odwiedzając te tereny. Jednak największe zgrupowanie obiektów czysto zabytkowych mieści muzeum – Kaszubski Park Etnograficzny we Wdzydzach² – poświęcone ekspozycji na wolnym terenie oraz mniejsze ekspozycje w Klukach i Nadolu³.

Kaszuby charakteryzują się wyjątkowym wzornictwem regionalnym. Ocalało wiele dobrze zachowanych przykładów układów osadniczych i samych obiektów architektonicznych: mieszkalnych i gospodarczych. Szczególną rolę pełni tu wspomniany wdzydzki skansen. Stanowi on pełnowymiarowy wzornik, który będąc swoistym rezerwuarem regionalnego dziedzictwa pełni nie tylko rolę edukacyjną, ale może także inspirować współczesnych twórców i mieszkańców regionu.

Na Kaszubach wykształciły się charakterystyczne dla tego regionu układy zabudowań, schematy organizacji przestrzeni w skali wsi, zagrody i domu mieszkalnego oraz formy

¹ Kiedy to zaczyna rozwijać się przemysłowe budownictwo obiektów prefabrykowanych w technologii wielkiej płyty

² Kaszubski Park Etnograficzny im. Izydora i Teodory Gulgowskich we Wdzydzach Kiszewskich, gdzie na powierzchni 22 ha, przy brzegu jeziora Gołub, wyeksponowano ponad 50 oryginalnych historycznych obiektów z Kaszub i Kociewia, wśród których znaleźć można chałupy, dwory, szkołę, kuźnię, wiatraki, i inne.
<http://www.muzeum-wdzydze.gda.pl/>

³ Muzeum w Klukach ulokowano na 5 ha wewnątrz obecnej wsi w taki sposób, że prezentowane zabytki – w przewadze budynki mieszkalne, ale także kompletne zagrody zbudowane w technologii muru szachulcowego - sąsiadują ze współcześnie zamieszkiwanymi obiektami (<http://www.muzeumkluki.pl/>), natomiast w Nadolu zobaczyć można dwie zagrody: gburską oraz rybacką, bogato wyposażone autentycznymi zabytkowymi sprzętami (<http://muzeumpuck.pl/oddzialy/zagroda-gburska-i-rybacka-w-nadolu/>)

obiektów, pozostających w unikalnych relacjach z przyrodą i małą architekturą towarzyszącą. Kaszubskie wzornictwo ujawnia się poprzez formy obiektów, wzory detali technicznych/technologicznych, ale także meble, przedmioty użytkowe, zdobienia w materiale konstrukcyjnym i wykończeniowym, elementy dekoracyjne.

Tradycyjne regionalne budownictwo i wzornictwo kaszubskie w kreacji przestrzennej

Dążenie do utrzymania wspomnianych właściwości lokalnych to regionalizm rozumiany jako ruch kulturowy od ponad stu lat, zrodzony jako sprzeciw „wobec zmian, jakie do tradycyjnych krajobrazów i obyczajów wnosił rozwój miast i przemysłu” (Wallis 1971:186). I jak dalej pisze A. Wallis:

Estetyczne walory otoczenia potrzebne są nie tylko do lirycznych przeżyć. Zależy od nich psychiczne zdrowie społeczeństwa. Krajobrazy, w jakich mieszkamy, pracujemy, przemieszczamy się i odpoczywamy, wywołują w nas – w zależności od swoich walorów – stan radości i równowagi, poczucie obojętności bądź nastroje przygnębienia i apatii (Wallis, 1971:186-187).

Działania proregionalne, do których zaliczyć można inspirowanie się w architekturze wzornictwem lokalnym, stanowią przeciwieństwo uniwersalizacji i uniformizacji kultury. To jednocześnie antidotum na nieczytelność wielu obcych kulturowo przekazów przestrzennych, zagubienie i trudność utożsamienia z miejscem zamieszkiwania lub czasowego pobytu.

Kaszuby to czytelnie wyróżniający się region o unikalnej topografii i przyrodzie. Zamieszkujący go ludzie zamieszkując, pracując i wypoczywając na tym obszarze, przystosowali to miejsce dla swoich potrzeb, wykonując obiekty mieszkalne, gospodarcze, produkcyjne tworzące układy osadnicze oraz elementy uzupełniające, w tym przedmioty użytkowe i dekoracyjne. Przyroda ma tu miejsce pierwotne, człowiek wiodące, a architektura, stanowiąc konieczne uzupełnienie, dzięki szczególnej lokalizacji oraz wrażliwości i talentowi jej twórców, stanowi o bogactwie kulturowym regionu współtworząc jego piękno.

Rozwiązania formalne oraz detale rzemieślnicze utrwalone tradycją zdobniczą i określoną topografią oraz zasobnością regionu, a także elementy dekoracyjne towarzyszące sztuce użytkowej uzupełniającej wnętrza architektoniczne, są wciąż żywą i oczekiwaną inspiracją w projektowaniu architektonicznym. Przywoływanie tradycyjnego wzornictwa warunkuje poczucie tożsamości w zamieszkiwanym regionie i zapewnia niezbędną ciągłość

kulturową, dlatego warto o nie zabiegać nie tylko w codziennym projektowaniu, ale także w procesie kształcenia przyszłych architektów. Sięganie do zastanych wzorców wspomaga poczucie dobrego zamieszkiwania na obszarze Pojezierza Kaszubskiego.

Twórcze działanie urzeczywistniające się w otoczeniu człowieka, wyrażone fizycznymi konstrukcjami, geometrycznie definiowane bryłami i kształtami to kreacja przestrzenna. Wynika ona z różnych potrzeb lub konieczności. Jedną z nich jest odwiecznie towarzysząca ludziom potrzeba schronienia, zapewnienia godnego i wygodnego bytu. Kolejną: poszukiwanie harmonii, piękna, spełnienie we współistnieniu. To przyczyny podstawowe działań kreatywnych. Rozwijające się struktury społeczne, egzystujące w określonej kulturze, wypracowują określone wzory (powielane, rozwijane, modyfikowane) struktur przestrzennych w różnych skalach, służących określonym celom.

Na Kaszubach elementy ludowego budownictwa regionalnego można odczytać w różnych skalach: urbanistycznej – jako przestrzenne ułożenie obiektów obejmujące zabudowę wraz z układem pól i dróg oraz dyspozycje w obrębie wsi i samej zagrody, architektonicznej – dotyczącej bryły i samej struktury budynku (a więc zawierających się w formie, konstrukcji, materiale, wykończeniu) oraz w kameralnej skali wyposażenia użytkowego i dekoracyjnego (w przedmiotach codziennego użytku, meblach, zdobieniach).

Ilustr. 1. Różne skale odczytywania elementów ludowego budownictwa regionalnego, rys. A. Kurkowska

Szczęśliwie, wiele elementów składających się na strukturę kreacji przestrzennej w budownictwie ludowym regionu kaszubskiego pochodzi z uniwersalnego języka form. Ówcześni autorzy, odnosząc swoje wytwory do skali ludzkiej, podstawowych ludzkich potrzeb, czerpiąc inspiracje dla swojej twórczości z przyrody poruszają się w języku znaczeń zrozumiałych dla odbiorcy pomimo upływu wieków.

Dzieje tradycyjnego budownictwa kaszubskiego w ostatnich trzech stuleciach, wskazują, że tradycja architektoniczna regionu podlegała wielokrotnemu wartościowaniu i dopełnianiu. Zgodne jest to z ogólną definicją tradycji określającą, że obejmuje ona dobra kulturowe przekazywane w czasie /również w przestrzeni/ przejmowane i wartościowane. Wartościowanie określa stosunek poszczególnych pokoleń do dóbr kulturowych z przeszłości, ich zgodę na dziedziczenie lub protest przeciwko niemu (Sadkowski 2001: 42-43).

Ukształtowanie urbanistyczne w zabudowie tradycyjnej wsi kaszubskiej zdeterminowane było warunkami geograficznymi, systemami osadniczymi, różnorodnymi układami społeczno-ekonomicznymi. W IX-XI wieku wykształcają się zasadnicze formy wsi: ulicówka i okolnica (wokół małego placu, stawu, małego jeziora)⁴. Zauważana współcześnie malownicza swoboda w usytuowaniu budynków, nie była zamysłem plastycznym, ale wynikała ze specyficznej rzeźby terenu charakterystycznej dla obszaru moren polodowcowych z ich gęstymi niewielkimi wzniesieniami oraz stromymi skarpami jezior rynnowych.

Podstawowa jednostka zabudowy wsi to zagroda (Górka 2011:7), miejsce zamieszkania, pracy i wypoczynku rodziny wiejskiej. Kształt, wielkość i skład zagrody chłopskiej na Kaszubach zależne są od wielu czynników. Można wśród nich wymienić wspomniane warunki naturalne (rzeźba terenu, hydrografia, układ dróg), warunki osadnicze (wiek i kształt wsi, układ pól, skład etniczny), typ gospodarki i stopień zamożności gospodarza, stosunki rodzinne, tradycje i zwyczaje lokalne, urzędowe nakazy i normy, a także względy przeciwpożarowe (Knyba 1987:40). Towarzysząca siedlisku zieleń to charakterystyczny ozdobny kwiatowy przedogródek, sad, warzywnik, zielnik, wysokie drzewa pełniące rolę wiatrochronu, czasem dwa szczególne drzewa stojące po obu stronach frontowego wejścia, które mieszkańcy nazywają opiekunami domu (Górka 2011:7).

Ilustr. 2. Chaty kaszubskie, Kaszubski Park Etnograficzny im. Izydora i Teodory Gulgowskich we Wdzydzach Kiszewskich, fot. A. Kurkowska

Ludowe budownictwo mieszkalne to „jeden z elementów materialnej kultury ludowej, który w ciągu stuleci należał do dość ustabilizowanych o silnym piętnie tradycji” (Knyba 1987:24). Obiekt mieszkalny ewoluował przez lata w formie i konstrukcji, jednak zasadnicze

⁴ Na podstawie Pokropek 1976.

wytyczne geometryczne pozostały zbliżone do formy wyjściowej, stąd wyodrębniono pojęcie chaty kaszubskiej (Pokropek 1976:24) wywiedzione dodatkowo z powiązania wytworu kulturowego z określonym terytorium. Twórcy obiektów regionalnych posługiwali się określonym językiem form. Prowadzone współcześnie badania zgodne z zainteresowaniami psychologii architektury, dowodzą naukowo celowości dotąd jedynie intuicyjnie podejmowanych decyzji przestrzennych. Posługiwanie się językiem form służy przekazywaniu określonych, świadomie zapisywanych treści, w tym budowaniu napięć, kreowaniu nastroju, budowaniu relacji w kontekście przestrzennym i społeczno-kulturowym. I tak, w regionalnym budownictwie kaszubskim możemy wyznaczyć elementy porządkowane według określonych wytycznych kompozycyjnych, obserwujemy powtarzalność linii zamykających (kalenice), rytm pionowych krawędzi ścian, artykulację płaszczyzn wynikającą ze sposobu zastosowania materiałów pokryciowych/ elewacyjnych, rysunek plastyczny pochodzący z kształtu stosowanych materiałów budowlanych (nieregularnych kamieni, drewnianych belek, desek szczytowych, trzciny kryjącej dach) (więcej w: Kurkowska 2015: 122-124).

Formą wyjściową dla lokalnego budownictwa w XVIII wieku była „ukształtowana we wcześniejszym okresie chałupa jedno izbowa z narożną sienią, w której znajdowały się urządzenia ogniowe, i małą komorą wydzieloną z wnętrza izby” (Sadkowski 2001:37). Oznacza to, że chałupa kaszubska pierwotnie była jednoprzestrzennym budynkiem z otwartym paleniskiem, co wiązało się z łączeniem wszystkich niezbędnych funkcji w jednym pomieszczeniu, (używany jeszcze w XVIII wieku przez najuboższą ludność), a następnie przekształcała się stopniowo w obiekt czteroizbowy, dwutraktowy z pełnym programem funkcjonalnym (wzorowanym na dworku drobnej szlachty kaszubskiej). Od XIX wieku pojawiają się na Kaszubach chałupy podcieniowe (podcienie szczytowe, wnątkowe, narożne). Pomieszczenia mieszkalne i pomocnicze skupione były wokół centralnie usytuowanego komina (w oparciu o: Szarejko).

Ilustr. 3. Umieblowane wnętrze chaty kaszubskiej, chata z Piechowic, obecnie w skansenie wdzydzkim, fot. A. Kurkowska

Chałupa kaszubska w ujęciu geometrycznym to prosta, zwarta bryła przekryta wysokim dachem dwuspadowym (rzadziej: dymnikowym dachem naczółkowym, głównie w Pasie Nadmorskim i na Kaszubach Zachodnich) o utrwalonym tradycją kącie nachylenia połaci 45°. Występujące konstrukcje drewniane to system zrębowy, sumikowo-łątkowy i mieszany (zrębowo-sumikowo-łątkowy) oraz szkieletowy z wypełnieniem drewnianym. Ponadto stosowano kamień polny na fundamenty, kamienie na progi, glinę bitą jako podłogę. Dachy kryto strzechą słomianą (rzadziej trzcina, wrzosem, sosnową dranicą lub świerkowym sznydlem (Sadkowski 2001:42) w kalenicy wzmocnianą konstrukcją drewnianą, a szczytach deskami wiatrowymi wzbogacanymi ozdobami nadszczytowymi: pazdurami⁵.

Współczesna kreacja przestrzenna oparta o zastaną tradycję regionalnego budownictwa i twórczości kaszubskiej

Celem wykorzystywania w projektowaniu wzornictwa tradycyjnego jest wzmocnienie doświadczenia tożsamości miejsca, utrzymanie ciągłości historycznej, wprowadzenie harmonii w zabudowie wsi i towarzyszących im obszarów rekreacyjnych, dbałość o estetykę przestrzeni kulturowej. Wykorzystać można podobny materiał, schemat konstrukcyjny, detal, formę, układ obiektów, wzór dekoracyjny, elementy wyposażenia wnętrz. Niektóre technologie czy schematy budowlane adaptować można wprost, inne należy zmodyfikować, aby dostosować do aktualnych wymagań i oczekiwań użytkowników. Pożądanym i oczekiwanym efektem byłaby spójność i doświadczane wartości.

Dbłość o jakość przekazu, harmonię krajobrazu, czytelność historii regionu kaszubskiego i obowiązującej od wieków idei współistnienia z otoczeniem może stanowić przesłanie będące podstawą działań przestrzennych prowadzonych w duchu kontynuacji regionalizmu. Jak zauważa Andrzej Baranowski, współcześnie „zaczynamy zauważać wartości nieskażonego krajobrazu i ciągłości dziedzictwa kulturowego, poszukujemy korzeni, tożsamości, lokalności, a nawet jesteśmy skłonni przyznać im wartość ekonomiczną,

⁵ Na podstawie Szarejko, <http://www.pg.gda.pl/architektura/eurarc/pdf/polska/kaszuby%20dom.pdf>

mierzona zyskiem osiąganym z rozwoju masowej turystyki; obok turystyki krajoznawczej pojawia się bowiem nowa dziedzina turystyki kulturowej” (Baranowski 2001: 44). Nie jest ostatecznie istotne źródło motywacji dla podejmowania działań proregionalnych: ważny jest efekt wzrostu zainteresowania lokalną kulturą.

Współczesna kreacja oznacza może łączenie elementów zastanych w tradycji budownictwa regionalnego z własną wizją przestrzenną w obszarze współczesnej kultury. Takimi przykładami są dwa projekty studenckie powstałe w Instytucie Wzornictwa Politechniki Koszalińskiej (zaprezentowane i omówione w dalszej części tekstu), oba dotyczące współczesnych nawiązań regionalnych w projektowaniu architektonicznym.

Dekoracyjne motywy kaszubskie oparte o sztukę ludową

Tradycyjne ludowe dekoracje kaszubskie oparte są w dużej mierze o motywy roślinne, w tym szczególnie o barwne elementy florystyczne. Wywiedzione zostały one zarówno z otaczającej przyrody (róże, chabry, niezapominajki, lilie, dzwonki) jak i zainspirowane zostały sztuką sakralną pochodzącą z południowej Europy dekorującą ówczesne świątynie (motywy owocu granatu, liści akantu). Wzory były tradycyjnie wykorzystywane w postaci zdobień mebli, tkanin (haft, barwne stemple), obrazów na szkle, zdobień ceramicznych naczyń użytkowych. Rzadziej pojawia się zdobienie wprost na elementach architektonicznych. Dekoracji w typowym domu było niewiele (niezamożność) i były wyważone plastycznie stanowiąc barwne akcenty.

Ilustr. 4. Wzornik Kaszubski_1

źródło: <http://www.szwajcaria-kaszubska.pl/multimedia/galeria/wzory-kaszubskie/wzornik-kaszubski-1-4893>, dd. 04.06.2018

Sztuka ludowa ma charakter regionalny i jest twórczością chłopską, w zakresie architektury nie wyróżnia indywidualnych artystów. Tradycja utrwalająca kolejne wzory w ich powtarzalności harmonijnie zespala dekoracje powstające na przestrzeni kilku stuleci

mimo ich lokalnych zróżnicowań. Podobieństwo i powtarzalność wzorów w sztuce ludowej postrzegane jest jako piękno. Wzory zdobień powstawały samoistnie jako emanacja twórczych zdolności autorów lub intencjonalnie wzbogacając określone wydarzenia, mając określone, indywidualne znaczenie. Wzory przekształcały się i ewoluowały podążając za zmianami w kulturze i upodobaniami a zauważana różnorodność i bogactwo zdobień świadczą o dużej wrażliwości estetycznej i wysokim poziomie rozwoju artystycznym ludności kaszubskiej.

Dominującą pierwotnie w kaszubskich elementach dekoracyjnych gamę barw chłodnych, zwłaszcza zieleni czy błękitów, przypisuje się chłodnemu, nadmorskiemu klimatowi oraz przeważającym barwom otoczenia, w którego krajobrazie dominują lasy, jeziora i morze. Później wprowadzono kolory żółty, czerwony lub czarny dla podkreślenia różnych akcentów tonalnych. Wiele spośród motywów posiada własny utrwalony tradycją symbol i kolor, choć bywają one różne w poszczególnych subregionach⁶.

Wykorzystywanie ludowych wzorów oraz inspirowanie się nimi stało się nowym trendem w dizajnie. Obecnie w regionie kaszubskim, w dekoracji obiektów użytkowych, mebli i wnętrz, zauważyć można swoisty renesans tradycyjnych elementów dekoracyjnych. Niewątpliwie sprzyja temu moda na etniczną barwność i podkreślanie lokalnej różnorodności. Dzięki modzie i, paradoksalnie, pomimo powierzchowności tego zjawiska istnieje szansa na zwrócenie się ku wartościom sprzyjającym kulturowemu wzmocnieniu i zespoleniu dość heterogenicznego w tym aspekcie współczesnej społeczności zamieszkującej Pomorze Środkowe. Przywoływane współcześnie tradycyjne wzornictwo ma szansę skierować uwagę na zamieszkiwany region i jego wciąż żywe tradycje niekoniecznie znane ludności napływowej (fale politycznych emigracji powojennych i częste ekonomiczne migracje współczesne).

⁶ <http://www.centrum-kaszubskie.pl/index.php?v=tradycje>, dostępne dnia 3.07.2018.

Najczęściej zauważyć można aplikacje wprost pojedynczych elementów bądź mniej złożonych kompozycji. Zdarzają się jednak przykłady autorskich transpozycji o bardziej nowoczesnym wyrazie plastycznym, o odważnych, niespotykanych wcześniej aplikacjach i grafice. Sprzyja temu rozwój technologii oraz zmiany kulturowe w obszarze sztuki i ubioru.

Jako przykład takiej autorskiej aplikacji można wskazać projekt dyplomowy magisterski (obroniony w 2014 r.) autorstwa Katarzyny Bielińskiej pt. „Projekt komunikacji wizualnej we wnętrzu publicznym”. Opracowanie zawiera kompletny projekt wnętrza restauracji wraz z zasadniczymi elementami komunikacji wizualnej. Autorka projektu harmonijnie łączy minimalizm form i grafikę z bogatymi wzorami kaszubskimi. Wzory te są motywem przewodnim we wnętrzu. Nadają wyrazisty charakter wnętrzu i zdecydowanie ocieplają pomieszczenie.

Autorka stworzyła indywidualny projekt sieciowej restauracji, której wnętrza zapragnęła silnie zidentyfikować z lokalizacją obiektu jednocześnie odnosząc się do strategii firmy promującej zdrowe, regionalne produkty. We wnętrzach dominują dwa elementy kwiatowe, ukazane zazwyczaj fragmentarycznie, w autorskiej interpretacji graficznej, zaaplikowane zarówno na ściany jak i meble. Utrzymane zostały tradycyjnie przypisywane im kolory, które podkreśla naturalna zieleń wzbogacających plastycznie wnętrza ziół współstanowiących o barwnym wyrazie przestrzeni. Zdaniem autorki:

wykorzystanie wzorów kaszubskich pozwoli identyfikować lokal z okolicą, w której się znajduje. Ich obecność w pomieszczeniu podkreśla oryginalność i ponadczasowość oraz nadaje mu charakter. Tubylcom przypomina, że posiłki przygotowywane są z warzyw i owoców regionalnych upraw, co świadczy, że są zdrowe i bez konserwantów. Dla turystów jest znakiem kultury regionalnej, jego historii i tradycji, więc wykorzystanie wzorów kaszubskich w restauracji (...) jest propozycją promowania regionu, w którym restauracja się znajduje.⁷

Uwagę we wnętrzu przykuwa obszerna grafika na ścianie przedstawiająca kwiaty kaszubskie w żywych kolorach. Kwiaty te są dekoracyjne i bujne. Dzięki przemyślanej

⁷ Cytat z pracy dyplomowej magisterskiej Katarzyny Bielińskiej pt. „Projekt komunikacji wizualnej we wnętrzu publicznym” s. 7.

lokalizacji i przyjętym rozmiarom organizują wokół siebie przestrzeń pomieszczenia. W projekcie zastosowano tulipan w kilku odcieniach niebieskiego (od błękitu, po szafir), róże w odcieniach czerwieni oraz dominujące ciepłe odcienie żółci. Zdecydowane przeskalowanie kwiatów czyni je widocznymi od samego wejścia do wnętrza stanowiąc zarazem nowoczesny zamysł plastyczny i tworząc wyraźny charakter tego pomieszczenia. Zaaplikowany wzór ożywia przestrzeń wnętrza architektonicznego i nadaje mu przytulności. Będąc dość intensywnym elementem, w połączeniu z minimalistycznymi, jasnymi meblami w pomieszczeniu współtworzy harmonijną kompozycję, wprowadzając jednocześnie ład i porządek. Ten sam motyw kwiatowy, powtórzony na kilku białych stolikach, swoim florystycznym wzorem przywołuje obrazy natury. Można poczuć się bliżej pól, łąk, lasów czy jezior kaszubskich (w oparciu o: praca dyplomowa magisterska Katarzyny Bielińskiej).

Ilustr. 5. Projekt wnętrza restauracji na Kaszubach, autorka: mgr K. Bielińska, promotor: dr inż. arch. Agnieszka Kurkowska, wizualizacja K. Bielińska

Ilustr. 6. Projekt wnętrza restauracji na Kaszubach, autorka: mgr K. Bielińska, promotor: dr inż. arch. Agnieszka Kurkowska, wizualizacja K. Bielińska

Współczesna interpretacja tymczasowego domu mieszkalnego opartego o wzór regionalny

Współczesne standardy zamieszkiwania, metody pracy, sposób spędzania czasu oraz struktura rodziny są różne od tych, które towarzyszyły kształtowaniu tradycyjnego domu kaszubskiego. Zmieniły się technologie i materiały budowlane oraz standardy wyposażenia technicznego wnętrz mieszkalnych. Historyczna chata kaszubska (standardowy dom mieszkańców wsi) odpowiada swoim rozplanowaniem i gabarytami bardziej obecnemu tymczasowemu domkowi letniskowemu niż domowi rodzinnemu rodziny mieszkającej współcześnie na wsi. Jednak wiele jej elementów może inspirować. Wiele pozostaje uniwersalnych. Można je mądrze adaptować do współczesnych oczekiwań użytkowników, obowiązujących standardów i wymogów prawnych. Jednocześnie w ten sposób projektowane i realizowane obiekty byłyby

zharmonizowane z istniejącą historyczną zabudową, krajobrazem kulturowym, stanowiłyby kontynuację tradycji, wzmocniły utożsamienie mieszkańców z regionem i umożliwiłyby, być może, ewolucję form dopasowując je do obecnych realiów. Warto podejmować takie próby.

Ilustr. 7. Dom tradycyjny: chata kaszubska, fot. A. Kurkowska

Jedną z takich prób jest studialny projekt opracowywany aktualnie w Instytucie Wzornictwa Politechniki Koszalińskiej przez Dorotę Chmiel jako praca dyplomowa licencjacka na kierunku Architektura Wnętrz (promotor: Agnieszka Kurkowska).

Studentka proponuje interesujące nawiązanie do tradycyjnej architektury ludowej, poszukując formy domku letniskowego i sposobu rozplanowania w nim pomieszczeń oraz umeblowania. Wprost czerpie z kształtu tradycyjnej bryły i zapożycza kilka materiałów budowlanych łącząc je w dość zaskakujący sposób ze szkłem wypełniającym wszystkie płaszczyzny ścian, skonstruowane w tradycyjnej konstrukcji drewnianej. Projekt zakłada centralną lokalizację trzonu kuchennego (analogicznie jak w obiektach tradycyjnych). Jednak obok kuchni pojawia się łazienka z toaletą. Zrezygnowano z amfiladowego obejścia na rzecz kameralność sypialni. Przestrzeń użytkowa poddasza w miejsce magazynowania produktów wprowadza użytkową antresolę o funkcji dopasowywanej do indywidualnych oczekiwań użytkowników.

Wprowadzenie szkła zmienia formę, relacje wnętrza z zewnątrz, doświetla pomieszczenia i pozwala na współistnienie z przyrodą i otoczeniem. Gabaryty obiektu pozwalają na kameralność przy zrealizowaniu minimalnego programu użytkowego pozwalającego na komfortowe okresowe przebywanie poza stałym domem. Projekt ukazuje potencjał wzoru tradycyjnego domu przetransponowanego w autorki sposób przy redefinicji funkcji podstawowej.

Ilustr. 8. Projekt wnętrza domku letniskowego, wersja robocza, autorka: D. Chmiel, promotor: dr inż. arch. A. Kurkowska, wizualizacja D. Chmiel

Ilustr. 9. Projekt wnętrza domku letniskowego, wersja robocza, autorka: D. Chmiel, promotor: dr inż. arch. A. Kurkowska, wizualizacja D. Chmiel

Podsumowanie

Architektura to zapis myśli, to komunikat przekazywany odbiorcy, to unikalna kreacja przestrzenna. To urzeczywistnienie idei poddanej graficznemu zapisowi, a następnie przeistoczeniu przestrzennym i ich fizycznemu zaistnieniu. Analizując tradycyjną zabudowę kaszubską, trudno nie zauważyć jak istotna dla ówczesnych użytkowników była identyfikacja z grupą społeczną, jak ugruntowane było poczucie ładu przestrzennego, jak uważna była kultura prowadzonych działań przestrzennych, poszanowanie przyrody, tradycji, innych użytkowników. Dzisiaj wykorzystanie wzornictwa regionalnego spełnia podobną rolę, chociaż znajomość historii i tradycji jest w wielu przypadkach powierzchowna. Dodatkowo, w odbiorze elementów regionalnych, w odniesieniu do osób spędzających tu czas wolny, ważną rolę odgrywa uzyskane poprzez inność poczucie oderwania od rzeczywistości codziennej, odpoczynku, radości obcowania z barwnością wzornictwa regionalnego, ale również poczucie współuczestnictwa w kontynuowaniu tradycji, wpisywania się w historię regionu.

Pierwszy przykład inspiracje czerpie ze wzoru dekoracyjnego. Wydaje się, że wykorzystane w projekcie wzory trafnie wzbogacają charakter wnętrza: oryginalnego, ładnego, harmonijnego i kaszubskiego w wyrazie. To dobry przykład inspiracji w projektowaniu architektonicznym a jednocześnie wartościowa promocja regionu. Jako drugi przedstawiono projektu domku tymczasowego opartego na budownictwie tradycyjnym, a jednocześnie stanowiącego nowatorską alternatywę dla zunifikowanej zabudowy, w której przewagę stanowią powszechnie dostępne drewniane letniskowe domy modułowe. Przykłady te ukazują, że inspirowanie się regionalnym dziedzictwem kulturowym wzbogaca współcześnie projektowane obiekty architektoniczne. Warto czerpać z bogatego wzornictwa, szczególnie, że „jego poszczególne elementy zarówno materialne jak i duchowe mogą

stanowić ważny czynnik rozwoju lokalnego i wzrostu dobrobytu lokalnych społeczności” (Gonda-Soroczyńska 2006:195).

Bibliografia

Baranowski, A. (2001). Teraźniejszość i przyszłość architektury regionalnej Kaszub Jeziornych W: T. Chrzanowski, K. Miłejko, A. Maria Szydłarska (zespół red.) *Regionalne budownictwo na Kaszubach Jeziornych w XXI wieku*. Warszawa: Ośrodek Ochrony Zabytkowego Krajobrazu Narodowa Instytucja Kultury; Kartuzy: Zarząd Kaszubskiego Parku Krajobrazowego w Kartuzach.

Gonda-Soroczyńska, E. (2006) Architektura jako wyraz dziedzictwa kulturowego W: W. Czarnecki, D. Karolczuk (red.) *Odnowa polskiej wsi*. Białystok: Wydział Architektury Politechniki Białostockiej.

Górka, A. (2011). Zagroda. Zagadnienia planowania i projektowania ruralistycznego. Gdańsk: Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej.

Knyba, J. (1987). Budownictwo ludowe na Kaszubach. Gdańsk: Wydawnictwo Morskie.

Kurkowska, A. (2015). *Lokalne tradycje wzornicze w kreacji przestrzennej budownictwa kaszubskiego*. W: I. Mikołajczyk (red.) *Języki dizajnu. Paradygmaty przestrzeni projektowych*, Koszalin: Wydawnictwo Politechniki Koszalińskiej.

Pokropek, M. (1976). Budownictwo ludowe w Polsce, Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza.

Sadkowski, T. (2001). *Tradycje historyczne budownictwa regionalnego na Kaszubach*. W: T. Chrzanowski, K. Miłejko, A. Maria Szydłarska (zespół red.) *Regionalne budownictwo na Kaszubach Jeziornych w XXI wieku*. Warszawa: Ośrodek Ochrony Zabytkowego Krajobrazu Narodowa Instytucja Kultury; Kartuzy: Zarząd Kaszubskiego Parku Krajobrazowego w Kartuzach.

Szarejko, K. Kaszubski dom drewniany – tradycja i współczesność. Pozyskano z <http://www.pg.gda.pl/architektura/eurarc/pdf/polska/kaszuby%20dom.pdf>, dd. 20.10.2014

Wallis, A. (1971) *Socjologia i kształtowanie przestrzeni*. Warszawa: PIW.

Źródła internetowe:

Centrum Kultury Kaszubskiej w Kościerzynie, *Kaszubskie tradycje i obyczaje*,

<http://www.centrum-kaszubskie.pl/index.php?v=tradycje>, dostępne dnia 3.07.2018

<http://www.muzeum-wdzydze.gda.pl/>

<http://www.muzeumkluki.pl/>

<http://muzeumpuck.pl/oddzialy/zagroda-gburska-i-rybacka-w-nadolu/>